

## **Рецензия**

**от проф. дпн Румен Иванов Стаматов –  
Пловдивски университет „Паисий Хилендарски”**

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научната степен  
**„доктор”**

в област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки;  
професионално направление 3.2. Психология

**автор:** Елени Диогенис Мандрадзи

**тема:** „Самооценка и адаптация към средата на ученици от 13 – 16  
годишна възраст“

### **1.Общо описание на представените материали**

По избор от научното жури съм определен за негов член по процедурата за защитана дисертационен труд на тема „Самооценка и адаптация към средата на ученици от 13 – 16 годишна възраст“ за придобиване на образователната и научна степен „доктор” в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.2. Психология. Автор на дисертационния труд е Елени Диогенис Мандрадзи – докторант към катедра „Психология”, отчислен с право на защита. Представеният от Елени Диогенис Мандрадзи комплект материали е на хартиен носител и е в съответствие с изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за приложението му и Правилника за развитие на академичния състав на ЮЗУ „Неофит Рилски”. Той включва всички необходими документи. Докторантката е приложила и съответните публикации.

### **2. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи.**

Темата на дисертационното изследване е актуална в научно – изследователски и в практически план. В предложеното изследване актуалността е изразена в опита да се изгради едно разширено разбиране на влиянието на самооценката върху адаптацията и ученето. Така темата за влиянието на самооценката придобива едно оригинално интерпретиране като очертава позитивното значение на този конструкт за личностното

изграждане на децата. Поставена в контекста на развитието самооценката се разглежда като залог за изграждане на идентичността и постигане на академични успехи. Влиянията на самооценката върху подобряването на възможностите за адаптацията към средата са проследени чрез отношенията със следните конструкти: приемане на себе си, личностен растеж, жизнени цели, автономия, личностен контрол над средата и позитивни взаимоотношения. Това очертава и приложната значимост на изследваната тема.

### **3. Познаване на проблема**

Докторантката се опитва обосновано да постигне целта на дисертационното изследване, както и преследваните задачи със съответните методи на теоретичното и емпиричното изследване. Теоретичният анализ е насочен към осмисляне на основните конструкти - самооценка, интелигентност, развитие идентичност, учене. Задълбочения преглед на анализите върху изследваните конструкти, завършва с обособяване на персоналните и интерперсоналните феномени, които са релевантни на социалната адаптация и учене и очертаващи логиката на емпиричното изследване. Теоретичният анализ включва преглед на различните теории върху същността и значението на самооценката за развитието, видовете самооценки и връзките на самооценката с идентичността, аз-ефикасността и когнитивните процеси. Представени са множество емпирични изследвания, които очертават различните влияния на високата и ниската самооценка върху социалната адаптация и пълноценното функциониране на детето.

По този начин се очертава и стремежа към едно по-разчленено проследяване на влиянията на самооценката върху социалната адаптация представена чрез конструктите приемане на себе си, личностен растеж, жизнени цели, автономия, личностен контрол над средата и позитивни взаимоотношения

### **4. Методика на изследването**

Методиката отразява основния замисъл на изследването и на концептуалното му осмисляне. Изследването е осъществено чрез следните инструменти:

-Скала за изследване на самооценката на характеристики на учене, в модификация на М. Мутафова (Mutafova, 2007) на адаптираната от Л. Здравчев, и И. Паспаланов, (Zdravchev & Paspalanov, 1985) личностна скала

за оценка на поведенческите характеристики на надарените и талантиливи ученици, разработена от Д. Рензули и Р. Хартман (Renzulli, et. all, 1976);

-Скала за изследване на адаптацията към средата на М. Радославова и А. Величков (Radoslavova & Velichkov, 2005,) съдържаща в себе си следните субскали:

-приемане на себе си – осъзнаване на собствените добри качества и недостатъци и преживяването чувство за собствено достойнство и себеуважение;

-личностен растеж – субективна оценка на наличните възможности за себеразвитие и себеусъвършенстване, например за придобиване и промяна на компетентности, нагласи, убеждения и др. в живота;

-жизнени цели – способност за поставяне и преследване на дългосрочни лични цели и жизнени планове в средата;

-автономия – преживявания на независимост във формирането и отстояването на собствените виждания, мисленето и поведението от други хора, с които детето е заедно в една и съща среда;

-личностен контрол над средата – възможност на детето да установява контрол над хода на протичащите събития и процеси в живота и да се справя успешно с възникващите проблеми;

-позитивни взаимоотношения – умения за изразяване на емпатия и за установяване на близки взаимоотношения с другите хора в средата и наличие на чувства на привързаност.

Използваните въпросници са с много добри психометрични характеристики.

## **5. Характеристика и оценка на дисертационния труд**

Дисертационният труд е с обем 155 страници в основния текст, който включва 21 таблици, 8 фигури. Структурата включва увод като въведение в изследователската тема, три глави, изводи и обобщения, заключение, използвана литература и приложения. Библиографията обхваща 128 заглавия. Самото изследване е структурирано в две части – теоретична, която представя основните концепти, около които се изгражда изследването и емпирична, която е представена от цели, задачи, хипотези, инструменти на изследването с подробно описание на психометричните характеристики и различните анализи, в контекста на формулираните хипотези. Представените

анализи и изводи са представителни за усилията на докторанта и подкрепят верификацията на получените резултати.

## **6. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката**

За оценката на едно дисертационно изследване могат да се приемат следните критерии:

- новост – собствен принос при решаването на изследователския проблем;

- научна ерудиция, изразена в обективността и коректността на представените идеи и възгледи при теоретичното разглеждане на темата и при обзора на литературните изследвания както и в подбора на методиките и анализа на емпиричните данни;

- подробно описание на методиките на изследването и на техните психометрични характеристики;

- коректно представяне на емпиричните данни като се използват статистически методи и анализи на резултатите;

- авторови приноси и препоръки, относно използването на резултатите от научните изследвания. Приносите на Елени Диогенис Мандрадзи са съдържателно обобщени и отговарят на проведеното изследване. Като цяло бих искал да отбележа следните положителни моменти:

Установена е позитивна зависимост между равнищата на самооценката на характеристиките на учене и адаптацията към средата. Самооценката е с позитивни влияния върху когнитивните процеси и по конкретно върху способността да се разграничава същественото от несъщественото в изследваните явления, върху речевите способности и способностите за извличане на необходимите знания от паметта.

Самооценката на характеристиките за учене е свързана с приемането на себе си, с осъзнаване на силните страни и добри качества и преживяването на чувството за собственото достойнство.

Емпиричното изследване:

- не открива значими връзки между равнищата на самооценката на характеристиките за учене и конструктите пол и възраст, нагласите за учене не са в зависимост от пола на децата;

-не открива значима връзка между самооценката на характеристиките за учене и контрола над средата;

-не открива значима връзка между самооценката на характеристиките за учене и автономността и личностния растеж - субективната оценка на наличните възможности за себеразвитие и себеусъвършенстване, както и преживяването на независимостта и отстояването на собствените разбирания свързани с взаимоотношенията с другите не са зависими от самооценката на характеристиките за учене;

-открива промяна в характера на преследваните цели - преследваните цели се характеризират с по-голяма дългосрочност;

-открива слаба връзка между самооценка на характеристиките за учене и отношенията с другите,

Бих искал да отбележа като принос разработения теоретичен модел на самооценката на характеристиките за учене като условие за адаптация към социалната среда.

## **8. Преценка на публикациите по дисертационния труд**

Публикациите на темата на дисертационния труд са под формата на статии и отговарят на изискванията.

## **9. Лично участие на докторанта**

Елени Диогенис Мандрадзи е била докторант към катедра „Психология”. Тя е реализирала самостоятелно цялото дисертационно изследване. Текстът, получените резултати и приноси са нейно лично дело.

## **10. Автореферат**

Авторефератът съдържа основните постановки в дисертационния труд, резултатите и техния анализ. Считаю, че е адекватен на дисертационния труд и обективно отразява теоретичните анализи и основните резултати, представени в съдържанието на изследването.

## **11. Лични впечатления**

Бих искал да отбележа, че Елени Диогенис Мандрадзи притежава задълбочени познания в изследвана област, съчетани с отговорност и с оригинален подход към емпиричното разглеждане на темата, което обогатява разбиранията за самооценката на характеристиките за учене и адаптирането към социалната среда.

## **12. Препоръки за бъдещо използване**

Предлагам основния текст на дисертацията да бъде разширен като се очертаят специфичните пътища за повишаване на самооценката на учениците.

## **Заклучение**

Дисертационният труд показва, че докторантката Елени Диогенис Мандрадзи притежава задълбочени познания по темата на дисертацията. Смятам, че кандидатката отговаря на условията и реда за присъждане на образователната и научната степен „доктор” по Закона за развитие на академичния състав в Република България, ППЗРАС, Правилника за развитие на академичния състав на ЮЗУ „Неофит Рилски” . След изтъкнатите аргументи, както и на цялостната положителна оценка за извършеното дисертационно изследване, предлагам на научното жури да гласува положително и да присъди образователната и научна степен „доктор” на Елени Диогенис Мандрадзи, за което давам и своя утвърдителен вот.

19 04 2018 г.

Изготвил рецензията:  
/проф. Румен Стаматов